

Josep Francesc de Caramany, l'obsessió malaltissa per un moble

Text > **JOAN BARBARÀ I PUIG**, estudis de la cultura

Fotos > **ARXIU JOAN BARBARÀ**

A començaments de 1803, el noble Josep Francesc de Caramany va veure com un ebenista francès que treballava en un taller de fusteria que regentava Carles Sunyer a Girona començava a fabricar un secreter. El senyor de Corçà es va enamorar del moble quan Antoine Seux li va explicar que tenia la idea de construir una peça molt espe-

cial que tindria mecanismes interiors que permetrien convertir, a còpia d'incorporar-hi tot un seguit de miralls, un escriptori en un tocador apte per guardar-hi no només paperassa i documents importants, sinó també monedes i joies.

Les paraules de Seux varen entusiasmar tant el noble, que li va proposar que aquest escriptori tan emblemàtic

fos per a ell. Josep Francesc de Caramany volia que aquest moble, a banda de ser únic, fos també simbòlic per al seu llinatge, i per això va demanar a l'artesà de personalitzar-lo tot incorporant-hi l'escut familiar i un seguit de detalls que per a ell eren molt importants.

Per garantir que tot això fos possible, De Caramany va crear un espai de treball a casa seva (carrer dels Ciutadans, 2 i 4, de Girona), un lloc on l'ebenista faria realitat el projecte amb totes les comoditats que l'època permetia.

Per segellar el compromís d'una manera legal i fefaent, el 25 de gener de 1803, el senyor Josep de Caramany de Ros i Fontdevila i Monsieur Antoine Seux varen signar un document privat, segurament a casa del notari Bou, segons el qual el mestre fuster es comprometia a acabar la peça en un termini màxim de sis mesos i el noble pagaria la quantitat de dos-cents cinquanta duros de plata a l'artesà quan la feina estigués enllestida.

Els dos protagonistes

Josep Francesc de Caramany, senyor de Corçà, era un noble i propietari rural que tenia heretats fonamentalment a l'Empordà i molta influència a Girona. En un espai de només dos-cents metres, els De Caramany tenien cases en els números 2, 4 i 9 del carrer dels Ciutadans, a més d'un palau situat al començament del carrer de Bonaventura Carreres i Peralta, amb façana lateral a la pujada de Sant Domènec. En

>> La casa Caramany de Girona.

aquesta darrera estança és on, segons explica Gerard Bussot a la seva novel·la *Temps d'herois*, el general Pierre François Augereau va establir la seva residència durant l'època dels setges.

Josep Francesc de Caramany va ser un home influent i poderós tota la seva vida. L'any 1808 va formar part de la Junta Militar que presidia Julián de Bolívar.

D'Antoine Seux en sabem poca cosa més: que era un ebenista francès que residia a Girona i que treballava en el taller de fusteria de Carles Sunyer. Documentalment, no consta que hagués estat mai agremiat.

Seux desapareix de Girona

A mesura que avancen els mesos i es va acostant el termini fixat pel contracte, Antoine Seux veu que no podrà complir la seva part de l'acord signat davant notari i, malgrat que el senyor de Caramany li ha permès tenir la col·laboració de diferents ajudants, no veu clar el seu futur. Per aquest motiu desapareix de Girona el dia 1 d'agost de 1803. Josep Francesc de Caramany denuncia el fet i fa valer la seva influència perquè l'autoritat competent promulgui una ordre de crida i cerca. No passen gaires dies fins que l'ebenista francès és localitzat i detingut a Esplugues, engarjolat a la presó de Barcelona i posteriorment traslladat a Girona.

Quan el noble s'assabenta d'aquesta circumstància, cursa una petició al jurat de la Cúria Reial Ordinària de Girona perquè el mantinguin privat de llibertat mentre no compleixi el compromís fedatari que té signat.

En l'escrit presentat al jutjat el 20 d'agost de 1803, De Caramany explica que ha anat fent diversos avançaments de diners a l'ebenista i que aquest no només no s'ha esmerçat a complir els terminis contractuals, sinó que paral·lelament ha anat agafant i lliurant comandes a altres clients.

A causa de l'evident risc de fuga, el noble exigeix a la justícia que Antoine Seux li acabi el moble, però no a casa seva, sinó a la presó, on estarà més ben guardat i no hi haurà perill que torni a fer-se escàpol. Josep Francesc de Caramany no vol, però, que això suposi cap despesa per a l'administració, i per això s'ofereix a pagar sis rals diaris en concepte de manutenció, o el que l'autoritat consideri més convenient, fins que el fuster conclougui la feina.

L'ebenista reprèn l'activitat

L'administració de justícia accepta la proposta feta pel noble i De Caramany porta el moble a la presó per tal que Antoine pugui prosseguir la construcció del secreter. El senyor de Corçà té una obsessió: vol veure el moble acabat i vol que el fabriqui l'ebenista francès que, a banda de ser-ne l'autor material, també n'és el creador intel·lectual.

Josep Francesc de Caramany es fa càrrec de tot i, amb els permisos corresponents, entra a la garjola tots els materials necessaris: fustes diverses, coles, llunes de mirall, puntes de París... i també eines: martells, serres, serjants... A fi que la feina no s'eternitzi, també el tornen a ajudar, ara dins la tàvega, els dos operaris que havien col·laborat amb ell quan construïa el secreter al carrer dels Ciutadans.

De Caramany gestiona el «tercer grau»

Josep Francesc de Caramany ho va fer tot perquè el moble s'acabés i va procurar que Seux tingués unes bones condicions de treball a la presó, sense estalviar cap esforç. Va atendre totes les demandes del pres, i fins i tot es va fer càrrec de l'alimentació del seu fill o d'intercedir davant l'administració per tal que obtingués un permís per sortir al carrer els dies que, per manca de material o altres circumstàncies,

REIAL ACADEMIA CATALANA
DE BELLES ARTS DE SANT JORDI

El secreter de Josep Francesc de Caramany. Discurs d'ingrés de l'acadèmica electa Il·lma. Sra. Dra. Mònica Piera Miquel, llegit a la sala d'actes de l'Acadèmia el 15 de setembre de 2021. Discurs de contesta de l'acadèmica numerària Il·lma. Sra. Dra. Pilar Vélez. Barcelona, 2021

>> Portada del discurs d'ingrés de Mònica Piera a la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi.

De Caramany entra a la garjola tots els materials necessaris: fustes diverses, coles, llunes de mirall, puntes de París... i també martells, serres i serjants

>> Mònica Piera Miquel.

no pogués treballar. Aquest benefici penitenciari, inèdit a l'època, li va ser concedit el desembre de 1804, amb el benentès que cada dia que eixís de la masmorra havia de retornar a la presó a passar-hi la nit.

L'home de confiança

Narcís Rovira, un fuster que ja havia treballat abans per a De Caramany, és el mestre d'aixa que ajuda Seux a la presó i qui li subministra tots els materials. Fins i tot es desplaça diverses vegades a Barcelona a comprar pertrets que no es poden trobar a Girona. El fet de ser un home de la confiança de les dues parts va permetre a Narcís Rovira fer un paper d'intermediari que, al capdavant, va ser fonamental perquè finalment l'empresa pogués arribar a bon port.

El mes de març de 1806, quan el moble ja estava molt avançat, Seux va dir a De Caramany que estava molt esgotat i va demanar al noble que retirés la demanda per tal que pogués sortir de la presó.

El senyor de Corçà va accedir a la petició de l'ebenista francès perquè Narcís Rovira, que havia treballat el moble amb Seux durant més de dos anys, li va dir que tenia coneixements suficients del projecte i que es veia amb cor d'acabar l'obra.

Tornen al notari

El 31 de març de 1806, Josep Francesc de Caramany i Antoine Seux es presenten a casa del notari Bonaventura Bou i Guinart i aquest estén un document segons el qual l'ebenista queda exonerat del compromís expressat en el contracte fedatari signat el 25 de gener de 1803.

Les dues parts hi estan d'acord i el fuster surt en llibertat després d'haver lliurat al noble l'escriptori tal com està. Narcís Rovira i Joan Paragüí, oficial i operari que han treballat gairebé tres anys amb l'ebenista francès, fan de testimonis i es comprometen a acabar la peça, una feina que tardaran encara set mesos a completar, atès que no va ser fins a finals de novembre de 1806 que varen poder lliurar el secreter lli-gador al senyor de Caramany.

Com sol succeir en moltes feines, el cost final del *secrétaire*, 4.336 lliures, va ultrapassar en molt el pressupost inicial, però Josep Francesc de Caramany, que havia convertit el moble en una qüestió d'honor, va acabar sortint-se amb la seva i el va poder lluir finalment en el seu domicili davant les seves amistats.

Mònica Piera, la persona clau

Joaquim Nadal explicava en un article («Un secreter amb segell de Giro-

na») publicat en el *Diari de Girona* l'1 d'abril de 2022, que, en ocasió d'assistir a la presentació d'un llibre a la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi (RACBASJ), se li va adreçar la doctora en història de l'art Mònica Piera i Miquel, i li va lliurar un opuscle (*El secreter de Josep Francesc de Caramany*) que contenia el seu discurs d'ingrés a l'Acadèmia (RACBASJ), que va pronunciar el 15 de setembre de 2021. El document incorpora també la resposta que li va fer l'acadèmica numerària Pilar Vélez, directora del Museu del Disseny de Barcelona.

La doctora revela, en aquest llibret de trenta-una pàgines, la història inèdita que va descobrir arran d'una troballa que va fer mentre investigava uns lligalls del fons de la família De Caramany custodiats a la casa de Cecilio Granada. Joaquim Nadal reivindica també en el seu article la feina inicial que varen fer Pere Gifre Ribas i Santi Soler Simon quan l'any 1996 varen publicar el llibre de referència *Inventari del fons patrimonial Caramany de Corçà*.

Mònica Piera explica l'autèntic tresor que va trobar, que inclou la documentació detallada de la història del moble, acompanyada de tot un seguit de papers i factures que fan perfectament comprensible tot el procés.

Un secreter amb història

El *secrétaire* és un moble d'origen francès de mitjan segle XVIII. En general, és una mena d'escriptori amb forma d'armari que té un tauler abatible que s'obre per poder-hi escriure, sovint dempeus. Disposa de diversos calaixos, alguns dels quals es poden tancar amb clau, i departaments, alguns de secrets, que permeten guardar d'una manera discreta i segura objectes de valor, joies, monedes i documents importants.

En la seva forma original, el *secrétaire* no tenia lloc per posar les cames, cosa que vol dir que estava concebut per fer una lectura o una escriptura breu.

Pel que fa al secreter tocador de Josep Francesc de Caramany, el senyor

de Corçà, el va fer construir en memòria del seu pare, un benefactor relacionat amb l'administració d'aigües de Girona, segons revelen algunes informacions periodístiques.

En tractar el tema a Catalunya Ràdio, en el programa *En guàrdia* del 2 d'octubre de 2022, Enric Calpena deia: «Sembla clar que per al llinatge dels Caramany, aquell moble era molt especial per la complexitat que tenia. Es tractava d'una peça molt treballada, incomparable i única en el seu entorn, elaborada amb una tècnica de marqueteria molt diferent de l'habitual, ja que es varen fer servir tintes i altres materials per tal de crear textures i efectes cromàtics. El moble disposava de mecanismes per passar de secreter

a tocador. Estava ple d'amagatalls i de petits detalls poc evidents».

En la construcció del *secreter armuar* (així és com l'anomena el notari Bou en el document final redactat en el català de l'època) varen fer servir tot un seguit de fustes nobles que la historiadora de l'art descriu en el seu documentat treball.

Entre d'altres, es varen fer servir noguer, caoba, banús, granadillo, perer, taronger, fusta verda, grèvol, poll, alzinna negra o vermella i setí, que és una fusta molt dura, d'un bru groguenc, que s'obté d'arbres d'origen tropical. És molt apreciada en ebenisteria.

Mònica Piera es va assabentar l'any 2020, al bell mig de la pandèmia, a través d'una trucada telefònica que li va

>> *Secreter de Josep Francesc de Caramany.*

fer l'antiquari Vicente Coll, que el moble no sols no havia desaparegut, com es temia, sinó que encara existia, que estava en bon estat de conservació i que havia estat subhastat per la firma Sotheby's el 12 de gener de 1980 en un hotel de Madrid. El *secrétaire*, de 209 x 114 x 65 centímetres, es va adjudicar per sis milions de pessetes (trenta-sis mil euros) després que l'afortunat comprador superés, ni més ni menys, divuit licitacions.

Amb aquesta informació, la presidenta de l'Associació per a l'Estudi del Moble va iniciar una laboriosa tasca de recerca que la va dur finalment a localitzar el secreter armari dels De Caramany en la col·lecció privada d'una família de Ciudad Real. Va demanar permís als propietaris per anar a veure'l, i va ser així com va poder observar i contrastar el secreter amb la documentació que en tenia des de feia tant

de temps. Mònica Piera es va emocionar en veure el secreter armari de Josep Francesc de Caramany, un moble de fantasia que té una marqueteria molt curiosa i fascinant, sobretot per a persones com ella, que tenen prou sensibilitat per poder valorar aquestes coses.

Mònica Piera va reconèixer en l'escriptori l'escut dels De Caramany i va entendre per què l'ebenista no acabava mai d'enllestir la peça. Antoine Seux, explica la doctora, es va ficar dins un fangar amb uns embolics tècnics de gran complexitat, atès que a l'interior hi va incorporar tot un sistema de pesos, contrapesos, molles, palanques... que fan sortir calaixets i tapes, obren portes, apugen persianes... Tot un seguit de mecanismes que converteixen el secreter en una autèntica caixa de sorpreses.

La visita a Ciudad Real, que va tenir lloc el 5 de març de 2021, va per-

metre a la investigadora culminar divuit anys de recerques i treballs. Mònica Piera va tenir el goig de conèixer i reconèixer el famós secreter lligador dels De Caramany. Segons comenta, tots aquests anys que el moble ha estat en parador desconegut per a gironins i catalans, ha estat cuidat i ben tractat. Actualment, està en bon estat de conservació i s'ubica en un espai destacat que fa honor a la seva història.

Enric Calpena explicava, al programa *En guàrdia*, que la recerca endegada arran de la troballa d'aquest moble indica que no va ser una excepció, atès que s'han trobat dues peces més, sortides del mateix taller de fusteria gironí, que presenten la mateixa tècnica de marqueteria. Un capçal de llit que es conserva a Olot, en el Museu de la Garrotxa, i una taula de joc que forma part d'una col·lecció privada.